

La reforma de l'assistència psiquiàtrica a Catalunya ⁽¹⁾

pel Dr. Salvador Vives

Es indubtable que el «clima» social i polític d'un país repercutirà profundament sobre les modalitats de l'assistència als malalts mentals, per tal com l'assistència psiquiàtrica és la més social de totes les branques de l'assistència.

Això es constatarà també a Catalunya on les condicions socials i polítiques han sofert canvis inesperats pel fet de la guerra i de la revolució, desencadenades per la rebel·lió militar del 19 de juliol del 1936.

Exceptuant ço que ha estat fet per a l'assistència de les psiconeurosis i psicosis de guerra que ha calgut organitzar de cap a peus, no em serà possible de parlar ací de realitzacions, car en un període de revolució i de guerra les circumstàncies imprevistes, apressants, es succeeixen amb una tal rapidesa que és impossible de lliurar-se a la tasca pacient d'organitzar els serveis, complexos i delicats, que exigeix una assistència psiquiàtrica veritablement eficaç. Així, doncs, em limitaré a exposar-vos les línies capitals del pla de reforma de l'assistència psiquiàtrica a Catalunya i la manera com hem procedit per establir aquest pla.

Una llei votada el 1932 pel Congrés dels Diputats de la República Espanyola, l'*Estatut*, veritable carta de l'autonomia política i administrativa de Catalunya, reconeix a aquesta el dret de legislar en matèria de sanitat i d'assistència social.

No obstant, les iniciatives del poder públic, de la Generalitat, en el domini de la higiene mental i de l'assistència psiquiàtrica eren travades pel fet que aproximadament 5.000 malalts mentals, és a dir, la majoria dels nostres alienats—Catalunya compta amb una xifra de 7.000 malalts interns—eren assistits en asils privats. Ara bé : des del 19 de juliol del 1936, fent excepció de tres cases de salut amb un total de 400 malalts, tots els establiments psiquiàtrics han esdevingut asils públics i han estat posats sota la dependència i la salvaguarda de la Generalitat de Catalunya.

Per bé que des de la seva constitució sempre hi ha hagut al Govern de Catalunya el Conseller de Sanitat i Assistència, no hi havia pas al departament un òrgan especial per a l'assistència psiquiàtrica i la higiene mental. Aquest òrgan ha estat creat fa alguns mesos sota el nom de *Oficina de Serveis de Psiquiatria i d'Higiene Mental*, amb la missió següent :

- a) Vetllar i coordinar els serveis psiquiàtrics i d'higiene mental ;
- b) Informar les qüestions d'assistència psiquiàtrica i d'higiene mental ;
- c) Proposar i organitzar la col·laboració dels tècnics, de les societats mèdiques i dels agrupaments socials interessats en l'obra de la higiene mental i de l'assistència psiquiàtrica ;
- d) Obtenir dades estadístiques sobre la freqüència de les malalties mentals i llurs causes ;

(1) Comunicació presentada al II Congrés Internacional d'Higiene Mental. (París, 19-25 juliol del 1937).

e) Estudiar l'organització tècnico-social de la lluita contra la folia i coordinar totes les activitats que col·laboren a la higiene mental ;

f) Propagar els principis i les regles de la higiene mental i de l'eugenesia.

El fet abans esmentat, d'haver passat gairebé tota l'assistència psiquiàtrica sota la dependència directa del poder públic i el nou «clima» social i polític, permetien d'enfocar en la seva totalitat el problema de l'organització de l'assistència psiquiàtrica i de la higiene mental.

Per a menar aquesta tasca a bon terme, el Conseller de Sanitat i Assistència ha convocat una Conferència anomenada «Conferència d'Assistència Psiquiàtrica i d'Higiene Mental», a la qual han participat tots els Metges-Directors dels establiments psiquiàtrics, tant públics com privats, els psiquiatres delegats pel Cos mèdic de cada establiment, el Director de l'Institut Psicotècnic de la Generalitat, el Secretari del Consell de Sanitat de Guerra, un psiquiatra militar del front d'Aragó, el Director General de Sanitat i Assistència, el Delegat de la Generalitat als Serveis de Psiquiatria de Catalunya i el President de la Lliga Catalana d'Higiene Mental.

La «Conferència» ha tingut lloc durant els mesos de desembre i gener. El programa de les qüestions que han estat objecte de deliberació i d'acord és el següent :

I.—*Psiquiatria de guerra.* — Profilaxi, descobriment, tractament i assistència de les psiconeurosis i de les psicosis de guerra. Peritatge mèdico-legal de guerra. Higiene mental del soldat.

II.—Assistència psiquiàtrica no diferenciada per motius d'ordre econòmic, i posada en la seva totalitat sota la dependència de la Generalitat.

III.—La divisió territorial de Catalunya des del punt de vista de l'assistència psiquiàtrica i de la higiene mental.

IV.—Les regles mèdico-legals i administratives per a l'admissió i la sortida dels malalts dels establiments.

V.—La missió dels Dispensaris psiquiàtrics i d'higiene mental.

VI.—L'assistència social psiquiàtrica. L'assistència familiar als malalts mentals.

VII.—L'assistència de les psiconeurosis.

VIII.—Els establiments psiquiàtrics :

- a) Per als malalts aguts ;
- b) Per als malalts aguts i crònics ;
- c) Per als malalts crònics.

IX.—L'assistència als toxicòmans i als alcoholics.

X.—L'assistència als malalts perillosos.

XI.—Examen psiquiàtric de tots els delinqüents. L'assistència als alienats delinqüents.

XII.—Preparació, formació i selecció del personal de tractament i d'assistència : psiquiatres, infermers, assistents socials.

XIII.—Utilitat de les infermeres en els departaments d'homes.

XIV.—Regles a seguir quant al nombre de psiquiatres i d'infermers segons el caràcter dels establiments i dels serveis.

XV.—La terapèutica pel treball als establiments psiquiàtrics.

XVI.—El divorci dels alienats des del punt de vista mèdic.

XVII.—L'esterilització de certs malalts mentals des del punt de vista mèdic.

XVIII.—L'assistència als infants anormals.

XIX.—Els mitjans més eficaços de propaganda popular de les regles de la higiene mental i de l'eugenèsia.

L'espai concedit al text de les comunicacions no em permet de detallar-vos les conclusions a les quals la «Conferència» ha arribat a propòsit de cada qüestió. Em permetré solament de subratllar els punts que hom podria dir-ne neuràlgics del pla de la reforma, sobre l'economia de la qual la simple lectura del programa proporciona ja una idea.

De bell antuvi, ens cal assenyalar la divisió territorial de Catalunya des del punt de vista de l'assistència psiquiàtrica i de la higiene mental. En aquest aspecte, hem assajat de posar d'acord les necessitats d'aquestes amb els fets geogràfics, demogràfics i econòmics i hem establert cinc regions psiquiàtriques: la regió que comprèn la capital, Barcelona, té una població de 1.800.000 habitants; cada una de les altres quatre regions té, aproximadament, 300.000 habitants.

A cada regió hi haurà un centre psiquiàtric i d'higiene mental, que constarà: d'un dispensari psiquiàtric i d'higiene mental; una clínica per als malalts aguts amb secció oberta i secció tancada; un hospital amb colònia agrícola per als malalts crònics; una colònia familiar; un servei social.

L'acció de cada centre psiquiàtric i d'higiene mental haurà d'irradiar i estendre's a tota la regió per mitjà del servei social i dels dispensaris psiquiàtrics i d'higiene mental, distribuïts en els indrets estratègics de la regió. Nosaltres volem aconseguir que la societat sigui, no solament col·laboradora, ans còmplice de l'obra de l'assistència psiquiàtrica i d'higiene mental, obra que ens proposem dur a terme en estreta relació amb l'assistència i la higiene generals.

Ultra la creació, proposada per la «Conferència», de serveis especials per als psiconeuròtics, per als malalts toxicòmans i alcohòlics, per als malalts perillosos, i l'establiment de l'actuació pericial psiquiàtrica per a tots els delinqüents, jo voldria assenyalar igualment el vot emès per la «Conferència» favorable a la utilització d'infermeres en els serveis d'homes, i l'acord de fer obligatori entre el personal auxiliar la possessió del títol d'infermer psiquiàtric. No voldria pas oblidar-me d'assenyalar el paper assignat a les assistentes socials, que seria fer un error de subestimar en matèria de psiquiatria i d'higiene mental, i la creació que hom ha proposat d'un Centre de Psiquiatria Social, encarregat de l'organització i de la coordinació dels treballs i investigacions que hom farà en aquest terreny, del cens dels anormals i dels alienats, i de l'ensenyament donat a les assistentes socials i als psiquiatres especialitzats en les qüestions de la psiquiatria social.

Els psiquiatres catalans, que hem col·laborat en aquest pla de reforma que acabo d'esbossar, no creiem pas poder-vos oferir l'inesperat o l'inèdit; és molt difícil i fins potser perillós pretendre improvisar en matèria d'assistència psiquiàtrica i d'higiene mental.

No obstant, creiem que el nostre projecte de reforma ofereix un cert interès per l'arquitectura de les seves línies, per la jerarquia de les funcions, per l'encadenament profund que hom estableix, entre l'assistència psiquiàtrica i la higiene mental.

Creureu, com jo mateix, que no és pas difícil de crear damunt del paper. Però, els Serveis de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat i els psiquiatres catalans tindran, si més no, el mèrit d'haver «fet el gest», és a dir, de no haver defallit, d'haver tanmateix navegat en els temps trasbalsats de guerra i de revolució.